

Салафлар ҳикмати дурдоналаридан

Ваҳдат 2014-1435

Алий розияллоҳу анҳу айтганлар:

Эй илм эгалари! Унга амал қилингиз. Зотан, билганига амал қилган ва илми амалига мувофиқ бўлган кишигина олимдир.

Ҳали шундай қавмлар келадикки, илм уларнинг бўғизларидан ўтмайди, илмларига хилоф ишларни қилишади, ичлари ташларига тўғри келмайди, ҳалқаларга бўлиниб ўтиришиб, бир-бирларига мақтанишади (ўзларини бошқалардан афзал кўриб, мақтанишади). Ҳатто баъзилари ўзининг ҳалқадоши уни тарк қилиб, бошқа мажлисга ўтиб ўтирса, ундан ғазабланади. Ундай кимсаларнинг бундай мажлисларидаги амаллари Аллоҳ ҳузурига кўтарилмайди. (Сунан уд-Доримий: 1/106).

(2/123). Алий ибн Абдуллоҳ ибн Аббос деди:

Яхшилик қилиш – Аллоҳга яқинлашиш, бандалар кўнглидан ўрин олиш ва давомий ташаккурга сазовор бўлишдир.

Араблардан бирини ўғлига шундай деяётганини эшитганман:

«Эй ўғлим! Ёмонлик қилувчи одам гарчи бу дунёда бор бўлса-да, ўликдир, яхшилик қилувчи киши охиратга сафар қилган бўлса-да, тирикдир».

(Хароитий, Макоримул-ахлоқ: 22-с).

Ибн Атоуллоҳ деди:

Ўзинг дунёга интилиб туриб, уни ҳақир санашинг ёлғон ва бўҳтондир.

Ўзинг Аллоҳдан юз ўгириб туриб, У зотни улўғ санашинг ёрдамдан маҳрум бўлиш аломатларидандир.

Қандай қилиб У зотнинг ҳузурда қадринг бўлишини умид қиласан, ваҳоланки У зотнинг ҳузурда ҳеч қандай қадри бўлмаган нарса сени ўзига қўл қилган бўлса?! Боқий қолувчи (солиҳ) амаллар билан бўлиб, У зотдан машғул бўлиб қолсанг узр саналмайди-ю,

йўқ бўлиб кетувчи фоний нарсалар билан бўлиб, машғул бўлсанг қандай узр саналсин?!

(Файзул-қодийр: 3/549).

Абул Аббос Мубаррад айтади:

Абдуллоҳ ибн Язид Абу Холид ал-Қасрий оқил кишилардан эди.

Бир куни ундан Абдулмалик: «Қанча молинг бор?», деб сўради.

У: «Икки нарсам бор, улар билан фақирлик билмайман: Аллоҳдан розилик ва одамлардан беҳожатлик», деб жавоб берди.

Абдулмаликнинг ҳузуридан чиқишгач, унга: «Қанча молингиз борлигини айтиб қўя қолсангиз бўлмасмиди?!», дейишди.

«Молим оз бўлса, мени ҳақир санаши, кўп бўлса, менга ҳасад қилишидан бошқа нарса бўлмас эди», деб жавоб берди у.

Бир аъробийдан: «Аҳволинг қандай?» деб сўралганда: «Ҳар қанча узоқ яшамасин, бир кун умри тугайдиган, қанчалик саломат бўлмасин, касалликка дучор бўладиган, ҳар қанча омонлик жойидан-да олиб кетиладиган одамнинг аҳволи нима бўларди?!», деб жавоб берди.

(Рағбатул-омил: 3/24).

Касир ибн Мурра деди:

Ҳақимларга (доноларга) ботил сўз айтмагин, сени ёмон кўриб қолишади. Жоҳилларга ҳикматни сўзламагин, сени ёлғончига чиқаришади. Илмни ўз аҳлидан тўсмагин, гуноҳкор бўласан. Уни нолойиқ кимсалар орасига ташламагин, жоҳил бўласан. Сенинг зиммангда молингнинг ҳаққи бўлгани каби илмингнинг ҳам ҳаққи бор.

(Сунан уд-Доримий: 1/105).

Муторриф деди:

Таомингни истамаган кишига едирма.

(Сунан уд-Доримий: 1/106).

(2/122). Ийсо ибн Марям алайҳиссалом айтар эдилар:

Илмни унинг аҳлидан ман қилма, гуноҳкор бўласан. Уни ноқобил одамларга тарқатма, жоҳил бўласан. Дорини фойда берадиган ўрнига ишлатадиган меҳрибон табиб бўл.

(Сунан уд-Доримий: 1/106).

«Тарих Ибн Хилликон»да ҳикоя қилинишича, Ҳишом ибн Абдулмалик Аъмашга одам юбориб, Усмоннинг (розияллоҳу анҳу) фазилатлари ва Алийнинг (розияллоҳу анҳу) ёмонликларини битиб беришни талаб қилди.

Аъмаш қоғозни олиб, қўйнинг оғзига тутган эди, қўй уни чайнаб юборди.

Кейин у элчига қараб: «Унга бориб айт, мана шу унга жавоб», деди.

Элчи кетди, сўнг қайтиб келиб: «Агар жавоб олиб бормасам, у мени қатл қилишга қасам ичди», деди.

Сўнг ёр-биродарлари ўртага тушиб, Аъмашдан уни ўлимдан сақлаб қолишини илтижо қилишди. Шундан сўнг Аъмаш шундай жавоб ёзиб берди:

Аммо баъд, бутун ер аҳлининг фазилатлари Усмонда жамланган тақдирда ҳам, бунинг сенга фойдаси йўқ. Мабодо бутун ер аҳлининг ёмонликлари Алийда йиғилган бўлса, бунинг ҳам сенга зарари йўқ. Сен ўзинг ҳақингда қайғургин, вассалом.

(Ҳаятул-ҳайван: 2/42).

Шофий аятади:

Оқил – яхшилик ва ёмонлик ўртасига ташланган пайтда яхшиликни танлаган киши эмас, балки икки ёмонлик ўртасига ташланган пайтда уларнинг энгилроғини танлай билган кишидир.

(Ҳиля: 9/139).

Мубаррад аятади:

Икки донишманд учрашиб қолиб, бири иккинчисига: «Мен сизни Аллоҳ учун яхши кўраман», деди.

Иккинчиси: «Агар мен ҳақимда мен ўзимнинг нафсимдан билган нарсани билганингизда эди, мени Аллоҳ учун ёмон кўриб қолардингиз», деб жавоб берди.

«Агар сиз ҳақингизда сиз ўз нафсингиздан билган нарсани била олсам, мен ҳам ўз нафсимдан билган нарса билан овора бўлиб қолган бўлар эдим», деди биринчи донишманд.

(Ал-камил: 3/8).

Имом Молик аятади:

Абу Бакр ибн Абдурраҳмон билан Икрима ибн Абдурраҳмон Саид ибн Мусаййиб олдига зиндонга киришиб, унга: «Аллоҳдан қўрқинг, биз сизнинг қонингиз тўкилишидан хавф қилмоқдамиз», дейишди. Шунда у: «Чиқинглар бу ердан! Нима, мени ҳам ўзингиз қилганингиздек, динимни ўйинчоқ қилишимни истайсизларми?!» деди.

(Ал-жамийъ, Ибн Аби Зайд: 156).

Абдурраҳмон ибн Маҳдийнинг фарзанди вафот этганида Имом Шофий раҳимаҳуллоҳ унга шундай деб ёзиб юборгани:

Эй биродарим, ўзингизга ҳам бошқаларга (таъзия) тасалли берадиган сўзлар билан тасалли беринг.

Бошқалардан қабих санайдиган ишни ўзингизга ҳам қабих сананг. Билинги, шодликдан айрилиш ва савобдан маҳрум бўлиш ўзи етарлича оғир мусибат. Энди бу иккисига гуноҳ ҳам қўшилса, қандай бўлади?!

Аллоҳ сизга мусибатларда сабр берсин, барчамизни сабр туфайли ажрга эриштирасин.

(Шарҳул-мақомот: 2/102).

Абус-Солт айтади: Мен Алий ибн Мусони Мавқифда (Арафотда) шундай дуо қилаётганини эшитдим:

Эй Аллоҳ, менинг ўзим билган гуноҳларимни яширганинг каби ўзинг билган гуноҳларимни ҳам кечиргин. Илминг мени қандай қамраб олган бўлса, афвинг ҳам шундай қамраб олсин.

Маърифатинг (яъни ўзингни танитишинг) билан мени икром қилганингдек, маъфиратингни ҳам менга шафоатчи айлагин, ё зал-жалали вал-икром!

(Сияру аъламин-нубалаъ: 9/389).

Умар ибн Абдулазиз деди:

Илм билан ҳилмнинг ва (ўч олишга) қодирлик билан афвинг бирикишидан кўра афзалроқ икки нарсани бирикмагандир.

(Ал-амалий: 1/261).

Имом Розий «Тафсири»да шундай ёзади:

Кўп йиллик ҳаётини тажрибамдан шу хулосага келдимки, инсон қачонки ўз ишларидан бирон ишда Аллоҳдан бошқасига суюнса, бу унинг бало ва синовларга, меҳнату машаққатларга дучор бўлишига сабаб бўлар экан.

Агар Аллоҳга суюнса ва Аллоҳдан ўзга ҳеч бир махлуқотга боғланмаса, матлуби чиройли кўринишда ҳосил бўлади.

Бу тажриба умримнинг аввалидан бошлаб, то ҳозиргача – эллик етти ёшга киргунимча шундай давом этиб келди.

Ва қалбим шунга қарор топдики, инсонга Аллоҳнинг фазлу карамидан бошқа бирон нарсага суюнишда асло манфаат бўлмас экан.

(Тафсири ур-Розий: 5/132).

Мустафо Содиқ ар-Рофиъий ҳикоя қилади:

Изз ибн Абдуссалом раҳимаҳуллоҳ султонни очиқдан очиқ танқид қилганидан сўнг шогирдларидан бири: «Қандай қўрқмай журъат қилдингиз?» деб сўради. У деди: «Эй болам! Аллоҳ таолонинг ҳайбатини кўз олдимга келтирган эдим, султон менинг олдимда гўё бир мушукка ўхшаб қолди. Агар нафсимда дунё ҳожатларидан бирон ҳожат бўлса эди, мен унга бутунлай бошқача назар билан қараган бўлар эдим. Бироқ, мен охират назари билан боқдим, менинг назарим султоннинг бошқа одамлар кўрмаган томонларига тушди: на буюклик, на салтанат, на боқийлик, на дунёни кўрдим унда. Балки у нарса суратидаги ҳеч нарса эди».

(Ваҳюл-қалам: 3/62, «Умароъ лил-байъ» мақоласидан).

Имом Авзоъий деди:

Аллоҳ бир қавмга ёмонликни ирода қилса, уларга тортишув эшигини очиб қўяди ва уларга илм ва амал дарвозасини беркитиб қўяди.

(Ал-бидая ван-ниҳая: 10/117).

Имом Молик деди:

Олимнинг қалқони «билмайман»дир, агар у қалқонини йўқотса, ўладиган жойидан зарба ейди.

(Ал-жамийъ, Ибн Аби Зайд ал-Қирваний: 151).

Ибн Аббос розияллоҳу анҳумо дедилар:

Ким одамларнинг ҳар бир сўраган нарсасига жавоб бераверса, у мажнундир.

(Ал-жамиъ, Ибн Аби Зайд ал-Қирваний: 151).

Ибн Ражаб Ҳанбалий юқоридаги Ибн Аббос сўзларига жуда яқин бошқа бир сўзни Ибн Масъуд розияллоҳу анҳудан ривоят қилиб келтирган:

«Одамларнинг ҳар бир фатво сўраганига фатво бераверадиган киши ҳақиқий мажнундир».

(Жамиъ баянил-илми ва фазлиҳ: 177-с).

Имом Молик айтади:

Абу Бакр ибн Абдурраҳмон билан Икрима ибн Абдурраҳмон Саид ибн Мусаййиб олдига зиндонга киришиб, унга: «Аллоҳдан қўрқинг, биз сизнинг қонингиз тўкилишидан хавф қилмоқдамиз», дейишди. Шунда у: «Чиқинглар бу ердан! Нима, мени ҳам ўзингиз қилганингиздек, динимни ўйинчоқ қилишимни истайсизларми?!» деди.

(Ал-жамиъ, Ибн Аби Зайд: 156).

Абдурраҳмон ибн Маҳдийнинг фарзанди вафот этганида Имом Шофий раҳимаҳуллоҳ унга шундай деб ёзиб юборганди:

Эй биродарим, ўзингизга ҳам бошқаларга (таъзия) тасалли берадиган сўзлар билан тасалли беринг.

Бошқалардан қабиҳ санайдиган ишни ўзингизга ҳам қабиҳ сананг.

Билингки, шодликдан айрилиш ва савобдан маҳрум бўлиш ўзи етарлича оғир мусибат. Энди бу иккисига гуноҳ ҳам қўшилса, қандай бўлади?!

Аллоҳ сизга мусибатларда сабр берсин, барчамизни сабр туфайли ажрга эриштирасин.

(Шарҳул-мақомот: 2/102).

Абус-Солт айтади: Мен Алий ибн Мусони Мавқифда (Арафотда) шундай дуо қилаётганини эшитдим:

Эй Аллоҳ, менинг ўзим билган гуноҳларимни яширганинг каби ўзинг билган гуноҳларимни ҳам кечиргин. Илминг мени қандай қамраб олган бўлса, афвинг ҳам шундай қамраб олсин.

Маърифатинг (яъни ўзингни танитишинг) билан мени икром қилганингдек, мағфиратингни ҳам менга шафоатчи айлагин, ё зал-жалали вал-икром!

(Сияру аъламин-нубалаъ: 9/389).

Имом Ғаззолий деди:

Дунё ғурур (алдов) ҳовлиси, сурур (хуррамлик) ҳовлиси эмас, иш-амал араваси, ялқовлик араваси эмас, тўхтаб ўтиш жойи, ястаниб ётиш жойи эмас, тижорат манзили, иморат маскани эмас. У бир савдо дўконики, матоси тоат, кўрилажак фойдаси қиёмат кундаги нажотдир.

(Ал-Мустасфо: 1/3).

(2/80). Довуд ат-Тоийга айтдилар:

- Амирлар ҳузурига кириб, уларга амри маъруф ва наҳий мункар қилмоқчи бўлган киши ҳақида нима дейсиз?
- Қамчига рўпара келади, деб қўрқаман.
- У бунга чидамли бўлса-чи?
- Қиличга дуч келади, деб қўрқаман.

- Бунга ҳам бас келса-чи?
- У ҳолда мен унинг ўта оғир дард – манманликка йўлиқишидан қўрқаман.

(Мухтасар минҳажил-қосидийн: 128-с).

Бир аъробийдан: «Қандай тонг оттирдинг?», деб сўралди.

«Бақоси фонийлик сари борувчи, соғлиги касалликка етказувчи, омонлик маконига ҳам (ажали) етиб келувчи киши қандай тонг оттирарди?!», жавоб берди у.

(Салватул-ҳазийн: 88-с).

(2/82). Усмон ибн Аффон аъробий кўринишидаги Омир ибн Қайсга хитобан: «Эй аъробий, Раббинг қаерда?», деган эди, у: «Кузатиб турадиган ўринда!», деб жавоб берди.

(Ал-камил: 1/59).

Ҳасан ал-Басрий айтди: «Бир қавмнинг ҳолига ажабки, сафар озуқаси олишга буюрилган, кўчишга эълон бўлган, аввалгилари ортидан охиргилари сафга терилган бўлса-ю, билмайман, яна нимани кутиб туришади?!».

(Ал-камил: 1/59).

Ҳасан ал-Басрий айтди: «Дунёни унинг устидан ўтиб олинадиган кўприкка айлантир, уни обод этишга уринма».

(Ал-камил: 1/59).

Имом Ғаззолий айтди:

Қизиқ, агар қулинг, чўринг, оиланг ва фарзандингдан бирон беодоблик ва амрингни бажо келтиришда ноқислик кўрсанг, уларни жазолайсан. Агар кечириб юборсанг, ишларининг тизгини қўлингдан чиқиб кетишидан ва сенга итоатсиз бўлиб қолишларидан қўрқасан.

Бироқ, ўз нафси ҳавойингни муҳмал қўясан, ваҳоланки у сен учун энг катта душман, сенга қарши қаттиқ туғёнкор. Унинг туғёнидан кўрадиган зараринг аҳли-оилангнинг туғёнидан кўрадиган зарарингдан анча катта. Ақлингни ишлатсанг биласанки, ҳақиқий ҳаёт охират ҳаётидир, унда ниҳояси йўқ бўлган, абадий неъматлар бор. Сен учун охират ҳаётини заҳарлаётган эса ўз нафсингдир. Шундай экан, у бошқалардан кўра жазоланишга лойиқроқдир.

Мустафо Содиқ ар-Рофиъий ҳикоя қилади:

Изз ибн Абдуссалом раҳимаҳуллоҳ султонни очиқдан очиқ танқид қилганидан сўнг шогирдларидан бири: «Қандай қўрқмай журъат қилдингиз?» деб сўради. У деди: «Эй болам! Аллоҳ таолонинг ҳайбатини кўз олдимга келтирган эдим, султон менинг олдимда гўё бир мушукка ўхшаб қолди. Агар кўнглимда дунё ҳожатларидан бирон ҳожат бўлса эди, мен унга бутунлай бошқача назар билан қараган бўлар эдим. Бироқ, мен охират назари билан боқдим, менинг назарим султоннинг бошқа одамлар кўрмаган томонларига тушди: на буюклик, на салтанат, на боқийлик, на дунёни кўрдим унда. Балки у нарса суратидаги ҳеч нарса эди».

Имом Авзоъий деди:

Аллоҳ бир қавмга ёмонликни ирода қилса, уларга тортишув эшигини очиб қўяди ва уларга илм ва амал дарвозасини беркитиб қўяди.

Имом Молик деди:

Олимнинг қалқони - «билмайман»дир, агар у қалқонини йўқотса ўладиган жойидан зарба ейди.

Ибн Аббос розияллоҳу анҳу дедилар:

Ким одамларнинг ҳар бир сўраган нарсасига жавоб бераверса, у мажнундир.

Муовия ибн Аби Суфён ўзига нисбатан қўполлик қилган кишига деди:

Ҳукмдорлар билан гаплашганда эҳтиёт бўл, зеро султоннинг ғазаби ёш боланинг ғазабидек (тез), ҳамласи шернинг ҳамласидек (кучли).

Имом Аҳмад «Муснад»да саҳиҳ санад билан келтирган ҳадисда Абу Зар розияллоҳу анҳу шундай дейдилар:

Халилим соллаллоҳу алайҳи ва саллам мени етти нарсага буюрганлар:

1. Мискинларни дўст тутишга ва уларга яқин бўлишга;
2. Дунёвий ишларда ўзимдан қуйи одамларга қарашга, ўзимдан юқориларга қарамасликка;
3. Қариндошларим юз ўгирсалар-да улар билан борди-келди қилишимга;
4. Бировдан бирон нарса сўрамасликка;
5. Аччиқ бўлса-да ҳақни гапиришга;
6. Аллоҳ йўлида маломатчининг маломатидан қўрқмасликка;
7. «Ла ҳавла ва ла қуввата илла биллаҳ»ни кўп айтишга, зеро бу калималар аршнинг остидаги хазинадан олинган. 87.

Аҳнаф ибн Қайсга: «Сиз ёши улўғ мўйсафид одамсиз, рўза тутиш сизни толиқтириб қўяди» дейилганда: «Мен буни узоқ сафар учун йўл озўқаси қилиб олаяпман, Аллоҳ субҳанаҳу ва таолонинг тоатида сабр қилиш У зотнинг азобига сабр қилишдан енгил» деб жавоб берди.

Абу Сулаймон ад-Дороний деди:

Қалбга охират ўрнашган бўлса, дунё унинг ёнига тиқилишга уринади. Агар қалбга дунё ўрнаган бўлса, охират унинг ёнига жойлашишга уринмайди. Зеро, охират улўғвор, дунё эса пасткашдир.

Ибн Аббос розияллоҳу анҳу деди:

Эй гуноҳга қўл урувчи! Сен унинг ёмон оқибатларидан ҳаргиз омонда эмассан!

Гуноҳ қилатуриб, ўнгу сўлингдаги кишилардан ҳаё қилмаслигинг қилган гуноҳингдан ҳам каттароқдир.

Аллоҳ ўша гуноҳингни нима қилишини (кечирадими ё йўқми) билмай туриб кулишинг гуноҳдан ҳам каттадир.

Бир гуноҳни қилиш имкониятини қўлга киритганинг учун хурсанд бўлишинг қилинган гуноҳдан ҳам каттароқдир.

Бир гуноҳни қила олмаганингдан қайғуришинг ўша гуноҳни қилгандан ҳам каттароқдир.

Гуноҳ қилар экансан, эшик пардасини қимирлатган шамолдан хавфсирашинг, бироқ Аллоҳ кўриб турганидан юрагинг қалтирамаслиги ўша қилган гуноҳингдан ҳам каттароқдир.

Қуриб кетгур! Биласанми, Аллоҳ Айюб алайҳиссаломни не гуноҳи сабабли бадани ва молида шу қадар мусибатга мубтало этди?!

Айюб алайҳиссаломнинг бор-йўқ гуноҳи шу эдики, бир мискин ундан бошига тушган зулмни даф қилишга ёрдам сўраган, у эса унга ёрдам бермаган, золимга насиҳат қилмаган ва уни бу мискинга зулм қилишдан қайтармаган эди, шу сабабли Аллоҳ азза ва жалла уни балоларга гирифтор этди.

Салафлардан бири деди:

Маъсиятларни хорлик деб кўрдим ва уларни мурувват юзасидан тарк қилдим, шунда бу ишим диёнатга айланди.

Салафлардан бири деди:

Аллоҳдан Унинг сени (азоблашга) қодирлиги миқдорида қўрқ ва сенга қай даражада яқинлиги миқдорида ҳаё қил.

Яҳё ибн Муоз ар-Розий деди:

Мўминнинг сендан эришадиган насибаси учта хислат бўлсин: Агар унга фойда етказолмасанг, зарар ҳам етказма. Агар унинг кўнглига шодлик киритолмасанг, ғамга ҳам туширма. Агар уни мақтамасанг, мазаммат ҳам қилма.

Аллоҳга муҳаббатинг қай даражада бўлса, халқлар ҳам сени ўшанча яхши кўради.

Аллоҳдан қўрқувинг қай даражада бўлса, халқлар ҳам сендан ўшанча ҳайбатланадилар.

Аллоҳ билан машғул бўлишинг қай даражада бўлса, халқлар ҳам сенинг ишинг билан ўшанча машғул бўладилар.

Ибнул Муборак Авзоъийдан, у Билол ибн Саъддан ривоят қилади:

Маъсиятнинг кичиклигига қарама, кимга осий бўлаётганинга қара.

Ҳотим ал-Асом деди:

Хожангнинг хизматига белни маҳкам боғла, шунда сенга дунё ўзи истамаган ҳолда, охират эса рағбат қилган ҳолда келади.

Ким тақвосиз ҳолда Аллоҳнинг муҳаббатини даъво қилса, у каззобдир.

Ким молини сарф қилмасдан туриб жаннат муҳаббатини даъво қилса, у ҳам каззобдир.

Аллоҳга таваккул қилишда ишимни тўртта хислатга қурдим:

Ризқимни мендан бошқа ҳеч ким еёлмаслигини билгач, нафсим хотиржам бўлди.

Менинг амалимни ўзимдан бошқа ҳеч ким қилмаслигини билиб, амалимга машғул бўлдим.

Ўлимим тўсатдан келишини билиб, у томон шошилмоқдаман. Қаерда бўлсам ҳам Аллоҳ азза ва жалланинг назаридан қочиб қутулолмаслигимни билиб, У зотдан ҳаё қиламан.

Байҳақий санади билан ривоят қилади:

Бир киши Умар ибн Хаттоб розияллоҳу анҳу ҳузурда бир иш бўйича гувоҳлик берди. Шунда Умар розияллоҳу анҳу унга:

- Мен сени танимайман. Бироқ танимаслигимнинг зиёни йўқ, сени танийдиган бирорта одамни олиб кел, – дедилар.

Шу ерда ўтирганлардан бир киши: - Мен уни танийман, – деди.

- Нимаси билан танийсан, – дедилар.

- Адолат ва фазлу карами билан, – деди.

- У сенинг кечаю кундуз бирга юрадиган, ичию ташини яхши биладиган ён қўшнингми? – дедилар.

- Йўқ, – деди.

- У билан кишининг парҳезкорлигига ўлчов бўла оладиган, пул муомаласи қилганмисан? – дедилар.

- Йўқ, - деди.

- У билан кишининг улуғ ахлоқ эгаси эканини билса бўладиган бирон марта сафарда бирга бўлганмисан? – дедилар.

- Йўқ, - деди.

- Сен уни танимас экансан, - дедилар.

Сўнг бояги кишига: - Бор, сени танийдиган одамни топиб кел, - дедилар.

Авзоъий деди:

Илгарилари кулишиб, ҳазиллашиб юрардик. Одамлар бизга эргашадиган бўлгач, табассум қилиш ҳам мумкин эмасдек, қўрқиб қолдик.

Суфён ибн Уяйна деди:

Агар илм талаб қилаётган кишилар илмлари билан Аллоҳнинг ҳузуридаги нарсани иташганда эди, илмларининг фазлидан одамлар улардан ҳайбатланган бўлишар эди. Лекин улар илмлари билан дунё иташди ва шу боис одамларга хор бўлишди.

Молик ибн Набий деди:

Бизнинг фикрларимиз ўрнашмаган ҳар қандай мафкуравий бўшлиқ бизга қарши ва душман бўлган фикрларни кутиб ётибди.

Бир киши Суфён ас-Саврий ҳузурига келиб: «Эй Абу Абдуллоҳ, сизнинг қўлингизда ҳам динорларми?!» деган эди, у: «Жим бўл! Шу динорлар бўлмаганида подшоҳлар бизни хизматкорга айлантириб олишарди», деди.

Яна деди:

Кимнинг қўлида шундан (яъни динорлардан) бўлса, уни ислоҳ қилсин (яъни, тижорат қилиб уни кўпайтирсин). Чунки ҳозир замон шундайки, ким муҳтож бўлиб қолса, энг аввал динини қурбон қилади.

Бир одам Суфённинг ҳузурига келиб: «Эй Абу Абдуллоҳ, мен ҳажга бормоқчиман», деди.

Шунда Суфён: «Сендан карамлироқ одам билан йўлдош бўлма. Чунки, агар сарф-харажатда у билан тенглашаман десанг ўзингни қийнаб қўясан, агар у сенга фазлу марҳамат кўрсатса, ўзингни хорлатган бўласан», деди.

Суфён деди:

Паҳлавонларнинг ишини – ҳалолдан касб қилиб, аҳли-аёлга инфоқ қилишни ўзинга лозим тут.

Ал-Хатиб ал-Бағдодий деди:

Аллоҳ субҳанаҳу ва таоло илмлар учун иккита ўринни қилган:

Бири қалблар, иккинчиси китоблар.

Кимга англаб олувчи қулоқ ва ёдлаб олувчи қалб ато этилган бўлса, унинг мартабаси олий, илмдаги даражаси юксак бўлади, бундай одам хотирасига суянади.

Кимнинг қалби ёд олишдан ожиз бўлса-ю, ўқиган илмини ёзиб борса, бундай одам илмни боғлаб олган бўлади. Унинг илми қалбидан кўра бежавотирроқ ўринда туради. Чунки қалбда унутишлик содир бўлади, ҳар хил кўргиликлар боис фикрлар бўлинади.

Ривоят қилишларича, Фузайл ибн Иёз айтар экан:

Алоқа қилсанг, хулқи чиройли одам билан алоқа қил, чунки у фақат яхшиликка чорлайди, дўсти ундан фақат роҳат кўради. Хулқи ёмон одам билан алоқа қилма, чунки у фақат ёмонликка чорлайди, дўсти ундан фақат машаққат кўради.

Хулқи чиройли фожир одамнинг ёнимда бўлиши мен учун хулқи ёмон қорининг (олимнинг) ёнимда бўлишидан яхшироқ.

Фосиқ одам агар хулқи чиройли бўлса, ақли билан яшагани боис одамларга оғирлиги тушмайди ва уни яхши кўрадилар. Обид одамнинг хулқи ёмон бўлса, уни оғир оладилар ва ёмон кўрадилар.

Айюб ас-Сихтиёний айтади:

Агар муаллимнинг хатосини билишни истасанг, бошқаси билан ўтириб кўр (бошқасининг дарсига қатнашиб кўр).

Ваҳб ибн Мунаббих деди:

Аввалда олимлар илмларини дунёдорлардан қизғанишар, дунёдорлар уларнинг илмига қизиқиб, улар учун пул сарф қилардилар. Ҳозирга келиб аҳли илмлар илмларини дунёдорлар учун сарфладилар, дунёдорлар уларнинг илмига беътибор бўлиб, мол-дунёларини улардан қизғанадиган бўлдилар.

Умар ибн Хаттоб розияллоҳу анҳу айтдилар:

Кимнингдир намози ё рўзаси сизларни алдаб қўймасин. Лекин, гапирса рост гапирадими, омонатга хиёнат қилмайдими, қўлига дунё келганида парҳез қила оладими, шунисига диққат қилинглари.

Ҳазрат Алий ўғиллари Ҳасанга дедилар:

- Эй ўғлим, мендан тўртта ва тўртта нарсани ёдлаб ол, уларга амал қилсанг зарар қилмайсан.

- Улар қайсилар, эй отажон? – деди.

- Энг катта бойлик ақлдир, энг катта фақирлик аҳмоқликдир, энг ёмон ваҳшат такаббурликдир, энг улўф фазилат ҳусни хулқдир.

- Эй отажон, қолган тўрттасини ҳам айтинг.

- Эй ўғлим, каззоб билан дўстлашишдан сақлан, чунки у сенга узоқни яқин, яқинни эса узоқ қилади.

Аҳмоқ билан дўстлашишдан сақлан, чунки у сенга фойда етказаман деб зарар етказиб қўяди.

Бахил билан дўстлашишдан сақлан, чунки унга энг муҳтож бўлган пайтингда у сени қуруқ қўл билан қайтаради.

Фожир билан дўстлашишдан сақлан, чунки у сени арзимас чақаларга сотиб юборади. 65.

Вазирлардан бири Абул-Айноъга: - Узр, мен иш билан бандман – деди.

- Ишдан бўшаганингдан сўнг сенга эҳтиёжим қолмайди – деди Абул-Айноъ. 59.

Абдуллоҳ ибн Зубайр деди:

Тақво аҳлининг аломатлари борки, улар шу билан таниладилар ва ўзларини шу билан танийдилар:

Ким балога сабр қилса, қазога рози бўлса, неъматларга шукр қилса ва Қуръон ҳукмига бўйсинса (ўша киши тақво аҳлидандир).

Раҳбар бозорга ўхшайди, бозорда ниманинг савдоси чаққон бўлса, ўша нарсани олиб келинади. Агар раҳбарнинг олдида ҳақ савдоси чаққон бўлса, унга ҳақни олиб келинади ва ҳузурига ҳақ аҳллари келади. Агар унинг олдида ботилнинг савдоси чаққон бўлса, ҳузурига ботил аҳли йиғилади ва ботил ривожланади.

Алий ибн Аби Толиб розияллоҳу анҳу деди:

Одамлар уч хил бўлади:

1- Раббоний олим. 2- Нажот топиш мақсадида илм ўрганувчи. 3- Тўғри келган одамга эргашиб кетаверадиган, шамол қаёққа эсса ўша ёққа мойил бўладиган гўл одам.

— Илм мол-дунёдан яхшидир, илм сени қўриқлайди, мол-дунёни эса сен қўриқлайсан.

— Илм ишлатиш билан зиёда бўлади, бойлик эса камаяди.

— Илм ўз соҳибини тириклигида тоат-ибодатга, ўлимидан сўнг яхшилик билан тилга олинишга етказди. Мол-дунё сабабли вужудга келиб турган нарсалар мол-дунё йўқолиши билан йўқолиб кетади.

— Мол-дунёни босиб ётувчилар тириклай ўлган кимсалардир, олимлар эса замон тургунча боқийдирлар, жисмлари маъдум, васфлари дилларда мавжуддир.

Ҳасан дедилар:

Зикр икки хил: бири тил билан зикр қилиш, бу ҳам яхши. Бундан ҳам яхшиси – Аллоҳни Унинг буйруқ ва қайтариқлари олдида ёдга олишдир.

Ибн Умар розияллоҳу анҳу айтадилар:

Мен ўзим билан ҳаром ўртасига ҳалолдан бир тўсиқ ўрнатишни ва уни ҳаромга айлантирмасликни истайман.

Умар ибн Абдулазиз ўз ҳузурига кирган бир кишидан:

«Қавмингнинг саййиди ким?» деб сўради. У: «Мен» деб жавоб берди. «Агар ҳақиқатан уларнинг саййиди бўлсанг бундай демаган бўлардинг», деди Умар ибн Абдулазиз.

«Ат-Тарғиб ват-Тарҳиб»да қуйидагича ҳадис келган:

Гуноҳларни камайтир, жон беришинг осон бўлади.

Қарзларни камайтир, эркин бўласан.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам айтганлар:

«Ким барча ғамларини битта ғам – охират ғамига айлантирса, Аллоҳ унинг бошқа ғамларига Ўзи кифоя қилади. Ким дунё ғамларини ўзига қаторлаштиради, қай водийда ҳалок бўлса бўлсин, Аллоҳ унга парво қилмайди.»

Ҳасан ал-Басрий деди:

Бир соат тафаккур қилмоқ бир кечалик намоздан яхшироқ.

Яна деди:

Тафаккур – яхшилик ва ёмонликларингни кўрсатувчи ойнадир.

Ийсо алайҳиссаломдан ривоят қилинади:

Гап-сўзи Аллоҳнинг зикри, ҳомушлиги тафаккур ва қараши ибрат бўлган кишига жаннат бўлсин.

Ибн Аббос розияллоҳу анҳу айтадилар:

Тафаккур билан ўқилган қисқагина икки ракъат намоз ғофил қалб билан ўқилган бир кечалик намоздан яхшироқ.

Молик ибн Анас дедилар:

Ноҳақлик ва салафи солиҳни сўкиш билан иш қилинадиган ерда туриш дуруст эмас, Аллоҳнинг ери кенг. Ҳақни тушуниб, унга амал қилган банда Аллоҳнинг инъомига сазовордир.

Ибн Масъуд розияллоҳу анҳу айтадилар:

Ҳақни сўзланг, ҳақгўйлик билан таниласиз. Ҳаққа амал қилинг, ҳақиқат аҳлидан бўласиз.

Умар розияллоҳу анҳу дедилар:

Фожир билан дўстлашма, унга сирингни айтма, ишларингда Аллоҳдан қўрқадиган кишилар билан маслаҳатлаш.

Саъд ибн Убода айтадилар:

Қайтиб келмас бўлиб видолашаётган кишидек намоз ўқи.

Одамларнинг қўлларидаги нарсалардан беҳожат бўл, бойлик аслида шудир.

Тамагирлик ва ҳожатталаблиқдан сақлан, айна фақирлик шудир.

Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва саллам айтганлар:

Кимнинг қасди дунё бўлса, Аллоҳ унинг ишини бўлиб (сочиб) ташлайди, камбағаллигини икки кўзининг ўртасида қилади, дунёдан эса унга Аллоҳ битиб қўйганидан бошқаси келмайди.

Кимнинг нияти охират бўлса, Аллоҳ унинг (сочилган) ишини жамлайди, бойлигини қалбида қилиб қўяди, дунё ўзи истамаган ҳолда унинг ҳузурига келаверади. (Ибн Можа, Термизий).

Умар розияллоҳу анҳу намозхонларга қараб дедилар:

Сизлардан бирингизнинг кўп бора бошини кўтариб-тушириши (кўп сажда қилиши) мени алдаёлмайди, дин – Аллоҳнинг динида парҳезкор бўлиш, Аллоҳ ҳаром қилган нарсалардан тийилиш, Аллоҳнинг ҳалол ва ҳаромига амал қилишдир.

Бир подшоҳ вазирларининг биридан сўради:

- Бандага ато этиладиган энг яхши хислат нима?

Деди: - Бир умр ҳамроҳ бўлувчи ақл.

- Ақли бўлмаса-чи?

- Унга зийнат бўлувчи одоб.

- Одоби ҳам бўлмаса-чи?

- Нуқсонларини яширадиган мол-давлат.

- Моли ҳам бўлмаса-чи?

- Уни ҳалок қилиб, бандаларни ундан қутқарувчи яшин.

Бузружмеҳр деди:

Кимки боадаб бўлса, агар паст даражали одам бўлса улуғлиги зиёда бўлади. Танилмаган одам бўлса овозаси тарқалади. Ғариб одам бўлса ҳурмат-эҳтиромга эришади. Камбағал бўлса кўпчиликнинг ҳожати тушадиган одамга айланади.

Жунайд деди:

Нафсинг, гарчи Раббингнинг тоатида сенга итоатда бўлса-да, ундан хотиржам бўлма.

Ибн Дақиқ ал-Ийд деди:

Мусулмонларнинг обрў-номуслари дўзах чоҳларидан бир чоҳдирки, унинг лабида икки тоифа одамлар – муҳаддислар ва ҳокимлар туради.

Абулқосим ал-Жунайд ибн Муҳаммад деди:

Орифлар қошида ибодат шоҳлар бошидаги тождан яхшироқ.

Яна деди:

Ҳимматни маҳкам ушлангиз, зеро ҳимматни қўлдан бермаслик барча нарсаларнинг бошидир.

Жунайддан: «Қаноат нима?» деб сўрадилар. «Истак-ҳоҳишларинг ҳозир яшаб турган пайтингдан уёғига ўтмаслигидир», деб жавоб берди.

Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анҳумо айтадилар: «Яхшилиқни билмайдиган кимсанинг нонкўрлиги сени яхшилиқ қилишдан асло тўсмасин. Зеро сен ҳали яхшилиқ қилмаган кишилар орасида яхшилиқни биладиганлар бор.»

Умар ибн Абдулазиз раҳимаҳуллоҳ айтадилар: «Кимда қўйидаги учта хислат бўлса, у камолотга эришибди: ғазаби Аллоҳнинг тоатидан тўсмаса; ризоси Аллоҳнинг маъсиятига туширмаса; қодир бўлатуриб афв этса ва (ўч олишдан) тийилса».

Абдуллоҳ ибн Аббос розияллоҳу анҳу айтадилар: «Истаган таомингни е, хоҳлаган кийимингни кий, икки нарсадан ҳаргиз қутулмайсан - исроф ва кибр».

Умар ибн Хаттоб розияллоҳу анҳу айтадилар: «Қўйидаги уч сифатдан бири топилиши кишининг гумроҳлигига кифоя қилади: бир ишни айблаб туриб, кейин ўзи ўша ишни қилиши; ўзида бор айбни кўрмасдан, айна айбни биродарида кўриши; кераксиз гаплар билан сўхбатдошига озор етказиши».

Яна дедилар: «Уч нарса биродаринг кўнглида сенга нисбатан муҳаббатни кучайтиради: унга биринчи бўлиб салом беришинг; даврада сурилиб жой беришинг; уни ўзи сўйган исми билан чақиришинг».

Муҳаммад ибн Сулаймон ал-Ижлий айтади: «Ким вақтидан олдин мансабга минса, хорлигига пешвоз чиқибди».

Алий ибн Абу Толиб розияллоҳу анҳу айтадилар: «Юмшоқсўз одам муҳаббатга сазовордир».

Яна айтадилар: «Кишининг қиймати унинг гўзал амаллари билан ўлчанади».

Ундан шукрнинг ҳақиқати ҳақида сўрадилар. (Ҳақиқий шукр нима деб)

«Аллоҳнинг неъматларидан биронтаси ёрдамида Унинг маъсиятига қўл урмаслик», деб жавоб берди.

Жунайд деди:

Мурувват – дўстларнинг хатосига сабр қилишдир.

Яна деди:

Зухд – қўлда бўлмаган нарсанинг қалбда ҳам бўлмаслиги, дунёни назарга илмаслик ва унинг асоратларини қалбдан ўчириб ташлашдир.

Яна деди: Сабр - алам-аччиқни қовоқ уймасдан ичга ютишдир.

Яна деди: Шукр – ўзингни неъматга лойиқ деб кўрмаслигингдир.

Жунайддан ҳаё ҳақида сўрадилар.

«Неъматларни кўриш, сўнг (уларга шукр адо этишдаги) ноқисликларни кўриш – мана шу иккисидан ҳаё деб аталмиш ҳолат вужудга келади», деди.

Бир донишманддан: «Хунук рост гап нима?», деб сўрадилар.

«Кишининг ўзини ўзи мақташи», деб жавоб берди.

Ҳорис ал-Муҳосибий деди:

Тоатнинг асли парҳез, парҳезнинг асли тақво, тақвонинг асли нафсни сарҳисоб қилиш, нафсни сарҳисоб қилишнинг асли қўрқув ва умид, қўрқув ва умиднинг асли ваъда ва ваъидни билмоқдир.

Ҳорис ал-Муҳосибий деди:

Ҳусни хулқ – озорга сабр қилиш, ҳар нарсага ғазабланмаслик, раҳм-шафқатни дариғ тутмаслик, ширинсуханликдир. Ҳар нарсанинг жавҳари (мағзи) бор. Инсоннинг жавҳари ақл, ақлнинг жавҳари сабрдир.

Муовия розияллоҳу анҳудан: «Олийжаноблик нима?» деб сўралди.

«Ғазаб пайтидаги ҳалимлик ва қодир бўлатуриб кечириб юборишлик», деб жавоб бердилар.

Абдуллоҳ ибн Масъуд розияллоҳу анҳу айтадилар: «Одамларни мақташга ҳам, айблашга ҳам шошилмангиз! Зеро, бугун бир биродарингизнинг мақтовли ишига кўзингиз тушса, эҳтимолки эртага унинг бирон айбли ишига кўзингиз тушар. Бугун унинг бирон айбли ишига кўзингиз тушган бўлса, эҳтимолки эртага мақтовли ишига кўзингиз тушар».

Ибн Умар розияллоҳу анҳу айтадилар: «Яхшилик қилиш жуда осон - очик юзли ва ширин сўзли бўлиш».

Донишмандлардан бири айтади: «Ким боласига ёшлик пайтида одоб берган бўлса, улғайган пайтида ундан хурсанд бўлади».

Донишмандлардан бири айтади: «Уч нарса билан ғурбат йўқдир: шубҳадан узоқлашиш, чиройли одоб ва озордан тийилиш».

Ҳикматларда айтилади: «Одобни маҳкам ушланглар. Чунки у сафарда ҳамроҳ, ёлғизликда улфат, кўпчилик ичида чирой, ҳожатнинг раво бўлишига сабабдир».

Олмонларда шундай масал бор: Ўзгартиришнинг иложи бўлмаган ишни эсдан чиқарган киши бахтлидир.

Дарҳақиқат бўлиб ўтган иш унут бўлмоғи, зеҳндан чиқариб ташланмоғи лозим. Уни қайтиб эсламаслик ва гапириб юрмаслик айни саодатдир.

Кишилар мақтовига ишонма. Уларнинг айблашидан қўрқма. Улар ҳар куни бир ўзгардилар. Хурсанд бўлсалар ёки ғазаб қилсалар хоҳиш-истакларига қараб қиладилар.

Шунинг учун сен Воҳиду Аҳад, Фарду Сомад бўлган Оллоҳ билан муомалада бўл. Ундан бошқани тарк эт. Чунки Оллоҳ кишилар истасинлар истамасинлар дилларини сен томонга буриб қўяди.

Фаровонлик вақтида дўсту ёрларнинг кўплиги билан алданиб қолма. Чунки улар умудвор пашшага ўхшайдилар. Қийинчилик вақтида улардан жуда камдан камини топасан. Шунинг учун улар билан яхши муомалада бўлгину аммо ёлғиз Оллоҳгагина суюн.

Кимки кулфат кўрмаса роҳатнинг таъмини билмайди. Кимки оч қолмаса тўқлик қадрини англамайди. Кимки хаста бўлмаса соғлик неъматини идрок қилмайди. Кимки қамалмаса эркинлик, озодлик иззатини ҳис қилмайди.

Қандай киши бўлмасин унинг фикрини ҳақир санама. Чунки мен жуда кўп инсонлардан фойдаландимки уларда кўп илм йўқ, уларга бармоқлар билан ишора ҳам қилинмайди, юксак ўринларда ҳам эмаслар, бироқ, уларда буюк инсонларда топилмаган тўғри фикрлар, раъйлар мавжуд. Ҳалқ ичида Оллоҳнинг кўп сирлари яширин.

Ўзингдан каттани кўрсанг шундай де: "Мендан олдин мусулмон бўлган, мендан олдин амал солих қилиш насиб қилган, демак, бу одам мендан яхшироқ".

Ўзингдан кичикни кўрсанг шундай де: "Мен гуноҳларни, хатоларни бундай олдин бошлаганман, демак, бу мендан яхшироқ".

Агар биродарларингни сени хурмат, иззат-икром қилаётганини кўрсанг, улар дунёда яхшилик–неъмат пайдо қилдилар де. Агар сен ҳақингда улардан камчилик кўрсанг, қилиб қўйган гуноҳим сабабли де.

Бакр ибн Абдуллоҳ

Ҳорун ар-Рашид Фузайл ибн Иёзга деди: "Мунчалар зоҳидсиз!"

У: "Сиз мендан зоҳидроқсиз, чунки мен фоний дунёга рағбат қилмадим, сиз эса боқий охиратга! – деди.

Харсангларни, тошларни кўтардим, бироқ, қарздан кўра оғирроқ нарсани топмадим.

Али ибн Абу Толиб

Қарз кечаси ғаму кундузи хорликдир. Қарз қулликдир. Қуллингингни ҳаққингни билмайдиган кишига қурбон қилма.

Ҳикматдан

Имом Ахмад Абдурахмон ибн Жубайр ибн Нуфайрдан у эса отасидан ривоят килди. У деди: «кунларнинг бирида Микдод ибн Асвад хузурида ўтирган эдик, олимиздан бир киши ўтиб колди ва: Расулulloх саллаллоху алайхи ва салламни кўрган мана шу икки кўзга хавасим келади. Биз ҳам сиз кўрган нарсани кўрсак, сиз гувоҳ бўлган нарсага гувоҳ бўлсак эди, - деди. Унинг сўзларидан Микдоднинг аччиги чиқди, мен эса бундан ажабландим, чунки у ёмон гап гапирмади. Микдод халиги кишига юзланиб деди: Кишини Аллох унинг бўлишлигини хохламаган ўринда «канийди мен ҳам бўлсам эди» деб орзу қилишига нима мажбур килди? У агар ўша ерда бўлса холи нима бўлиши унга қоронгику. Аллохга қасам, Расулulloх саллаллоху алайхи ва салламнинг хузурларига шундай бир қавмлар ҳозир бўлдиларки Аллох уларни юзлари билан жаханнамга улоқтирди. Улар пайгамбарни тасдиқладилар, унга бўйсунмадилар. Сизларни оналарингизнинг қорнидан факат Аллохнинг танийдиган, пайгамбарингларни тасдиқлайдиган қилиб чиқариб қўйганига, қилган бало бошқалар билан даф бўлганига Аллохга ҳамд айтмайсизларми! Аллох бирорта пайгамбарни пайгамбаримизни юборгандаги қаби ёмон даврда юбормаган. Пайгамбаримиз жоҳилият даврида қелдилар, одамлар бутларга сизинишдан кўра афзалроқ дин бор деб ўйлашмас эдилар. «Фурқон»ни олиб қелдилар, у билан ҳақ ва ботил ўртасини, ота билан ўғил ўртасини айирдилар. Агар бир киши ўзининг отаси, фарзанди ва биродарини қофир ҳолда кўрса, Аллох унинг қалбини иймонга очиқ қўйгани учун улар ўладиган бўлсалар албатта дўзахга тушишларини билади, ўз қабибини дўзахий бўлишини билатуриб, у қувона олмайди. Мана шу Аллох таоло айтган сўзлардир: «Улар: «Парвардигоро, ўзинг бизларга жуфти ҳалолларимиз ва зурриётларимиз (нинг сенга қилган итоатқорликларини қўришлик) билан кўзларимизга қувонч бахш эт ва бизларни тақводорларга пешво қилгин», дейдиган қишилардир».

Энг афзал қиши улўф бўла туриб тавозу қилган, қодир бўла туриб зуҳд қилган, қучли бўла туриб инсоф қилган қишидир.

Абдулмалик ибн Марвон

Кимки барча инсонга эҳсон қилмоқчи бўлса уларнинг барчасига яхшилик ният қилсин.

Абу Сулаймон ал-Мантиқий

Ахнаф ибн Кайс бир кишининг: "Кишилар мени мактайдиларми, хажв киладиларми парво килмайман" – деганини эшитиб: "Улуғлар кийналган нарсадан кутулибсан" – деди.

Бир киши Ахнаф ибн Кайсни айбламокчи бўлиб: "Кандай килиб кавмингизнинг саййиди бўлиб олгансиз?" – деди. У: "Сени менинг ишимдан муҳим бўлмаган томони кизиктирмаганидек мен сенинг ишингидан ўзимга муҳим бўлмаган томонини тарк этиб саййид бўлдим" – деди.

Энг ёмон зулм заиф кишига зулм килиш. Очик танбех ички гинадан яхшироқ.

Ноумидлик ақл нуқтаи назаридан ўзни ўлдириш. Ақли заифлашиб, жунунликка моиллашган кишигина ўзини ўлдиради. Ноумидлик дин нуқтаи назаридан кўфрдир. Аллох таоло раҳматидан кофир кавмларгина ноумид бўлур.

(Шакиб Арслон)

Мазлумга хасадгўйдан кўра кўпроқ ўхшайдиган золимни кўрмадим: доимий тиришиш, лозим-лобуд хафалик, битмас кўз ёши.

Хасан Басрий

Ибн Сийринга шундай дейилди: Такво килиш мунча кийина-а!

У: Мунча осон-а! Бир нарсада шубхалансанг уни тарк эт, — деди.

Албатта мен ўрганган илмини унутган кишининг бу унутиш сабаби, шубхасиз, килган гунохи туфайлидир деб ҳисоблайман.

Ибн Масъуд.

Пушаймоннинг энг ёмони киёмат кундаги пушаймон, залолатнинг энг ёмони хидоятдан сўнги залолат, бойликнинг энг яхшиси кўзи тўклик, зоднинг (йўлга олиндиган озик-овкат) энг яхшиси такво, дилга жойланган нарсанинг энг яхшиси яқиндир (аник ишонч).

Ибн Масъуд

Мен кетимдан чекмангиз ох катлима, биллох, сусайманг

Бўлмангиз гарк хузн ила сиз кўш ёши дарёсига

Тўғридурум тангри қошида тирик бўлди шахид

Чин ўлик — сотган Ватанни алданиб дунёсига

Амир Шакиб Арслон шахид тилидан

Бахтли бўлмоғимиз учун билмаган нарсамизни билиш, билган нарсамизни эсга олишдан кўра кўпроқ нарсага муҳтож эмасмиз.

Инсон ҳаётидаги машаққатларнинг кўпроғи ўзи билган ҳақиқатларни эсдан чиқаришдан пайдо бўлади.

Мустафо Сибой

Ким динини ҳурмат қилишни истаса, подшоҳга алоқа боғламасин, аёллар билан хилватда бирга бўлмасин, ҳавои нафс эгалари билан мунозара қилмасин.

(Абдуллох ибн Масъуд)

Динга боқдим, хуснхулқдир устуни
Яхши хулқдин ўзга йўқдир унга посбон
Хулқи баднинг дини йўқдир бил буни
Мактамаслар саъйу такво килса хар он
(Иzzуддин Аламуддин Танухий)

Адабиётнинг самараси расо ақлдир
Илмнинг самараси солих амалдир
(Хукамолардан бири)

Шундай кишилар борки мансабга ўтказилса бу мансабдан уни ўзи
четлатади. Бунинг акси ўларок, баъзи кишиларни мансабдан
четлатилса фазилати уни мансабга ўткизади. *(хукамолардан бири)*.

Дўстингга бирон нохушлик етса: неъматидан жудоликми, ё бир
офатга гирифторликми, билки сен хам у билан бирга балоландинг.
Чунки, ё унга кўмак бериб етган нохушлиқда шерик бўласан, ёхуд
ёрдамни тарк этасанда ор-номусга ботасан. *(Ибн Мукаффаъ)*

*Бир киши Умар ибн Хаттобга ўрталарида бўлиб ўтган гапдан
сўнг: «Аллоҳдан кўркинг— деди. Шу ерда хозир кишилардан бири
бунинг гапини номаъкул санаб унга: Амирул муъмининга Аллоҳдан
кўркинг дейсизми,— деди. Умар унга караб: индаманг, ушбу гапни
менга айтсин. Айтган гапи нақадар яхши! Шундай гапни
айтмасанглр сизларда яхшилик йўқ. Шундай гапни қабул қилмасак
бизларда яхшилик йўқ!— деди.*

Кимники ўзидан розилиги кўп бўлса унга нисбатан
газабланувчилар ортади. *(Хикматдан)*

Охир окибати ўлим, ваъда жойи киёмат, хузури Аллох таоло олдида туриш эканлигини билган кишига гам-гуссаси давомли бўлмоги лойик. *(Хасан Басрий)*

Газабнинг жазоси газаб килувчи шахснинг ўзидан бошланади: Юзини хунук килади, динини камтик килади, пушаймонини тезлатади. *(Донишмандлардан бири)*

Хар қандай инсонни рози қилишга қудратим етади, бироқ хасадгўйни рози қила олмайман. Чунки, уни неъматнинг заволигина рози қилур. *(Муъовия)*

Авн инб Абдуллох шундай дейди: Яхшилар бир бирига хатларида ушбу сўзларни ёзишарди:

"Кимки охирати учун иш қилса, унинг дунё ишига Аллох қифоя қилур. Кимки ўзи билан Аллох ўртасидаги холни яхшиласа Аллох у билан кишилар ўртасидаги ахволни тузатур. Кимки ичини тузатса Аллох унинг ташини тузатур.

Али ибн Хусайн ибн Алий ўгли ўлиб, ундан бетокатлик кўрилмаганда унинг сабабидан сўралди. У : "Ўлим бу қелишини биз доим қутадиған нарса! Шундай экан у келди, уни эътироф этдик"- деди.

Ёмонларнинг қучайиши бало яхшиларнинг қучайиши даво. Мўминларнинг қучайиши шифодир. *(хукамолардан бири)*

Қанчадан-қанча қунни қаршилағанлар борки уни охирлатмас. Қанчадан-қанча эртани қутувчилар борки бу унинг ажал мухлатидан эмас. Агар ажал ва унинг қаракатини қўрганларингда эди, орзу ва унинг алдовини ёмон қўрган бўлур эдинглар. *(хикматлардан)*

Кишиларнинг ҳақ раъйинг билан каноат ҳосил қилиши сенга вожиб эмас. Бирок, ўзинг ҳақ деб билган нарсани кишиларга айтишинг сенга лозим. *(Мустафо Сибобий)*

Жиходнинг энг қийини ҳавои нафсга қарши жиҳоддир қимқи ўзини ҳавои нафсидан қайтарса дунё ва унинг балосидан қутулгай, дунё озоридан омонда бўлгай, саклангай. *(Иброҳим ибн Адҳам)*

Асмоъий шундай ҳикоя қилади: "Ўз қўйларини боқиб юрган бир аъробийга : Бу қўйлар қимқи? – дедим. У : "Булар Аллоҳники, менда турибди!" – деди.

Мағрур билан дўстлашишдан ўзингни узок тут! Чунки, у агар сендан яхшилик кўрса ўзига оид деб билур, ва агар ундан ёмонлик кўрилса буни сенга нисбат берур. *(Мустафо Сибобий)*

Иброҳим Адҳам раҳимахуллоҳга Аллоҳ таъолонинг: «Менга дуо қилинглар, ижобат қиламан» (Гофир: 60) ояти ҳақида савол берилиб: «Биз Аллоҳ таъолога дуо қилмоқдамиз, бирок, У дуоларимизни ижобат қилмаяпти-ку?!»- дейилди.

Иброҳим Адҳам раҳимахуллоҳ бу саволга қуйидагича жавоб берди: «Чунки сизларнинг қалбларингиз ўнта нарса сабабли ўлган:

- 1) Аллоҳни танидингиз, бирок, Унинг ҳаққини адо этмадингиз;
- 2) Аллоҳнинг Қитобини ўқидингиз, бирок, унга амал қилмадингиз;
- 3) Шайтонни душман деб даъво қилдингиз, бирок, уни яхши кўрдингиз;
- 4) Расулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва салламни севишни даъво қилдингиз, бирок, унинг асари ва суннатларини тарқ қилдингиз;

- 5) Жаннатни севишни даъво килдингиз, бироқ, унга муносиб амал килмадингиз;
- 6) Жаханнамдан кўркишни даъво килдингиз, бироқ, гуноҳлардан тийилмадингиз;
- 7) Ўлимнинг хақиқат эканини даъво килдингиз, бироқ, ўлим учун тайёргарлик килмадингиз;
- 8) Бошқаларнинг айблари билан шугулланиб, ўз айбингизни унутдингиз;
- 9) Аллохнинг ризкини еб, Унга шукр этмадингиз;
- 10) Ўликларингизни дафн этдингиз, бироқ, улардан ибрат олмадингиз!».

Абдулмалик ибн Марвон хузурига хорижийлардан бир кишини келтирилди. У катл килмокчи бўлди. Шунда Абдулмалик олдига хорижийнинг йиглаб турган гўдак бир ўглини киритилди. Буни кўриб хорижий Абдулмаликка : «Кўйинг юпатманг эй, Абдулмалик, чунки йигиси лунжини кенг, димогини соглом, овозини узун ва Оллохнинг тоатига рағбат қилиб кўзидан ёш тўкай деганда кўзининг бўйинсунишига сабаб бўлади»- деди.

Абдулмалик унинг сўзидан таъсирланди ва ажабланиб унга: «Сенинг хозирги холинг бундай жавобдан сени машгул қилиб кўймадим?»- деди.

У: «Мўмин кишини хакни айтишдан бирон нарса тўсмоги лозим эмас»- деб жавоб берди.

Абдулмалик уни камашга буюрди ва катлидан кечди.

Фазилатсиз хусну жамол хидсиз гулга ўхшайди.

Мустафо Сибобий

Бир кишига сирни омонат кўйиб, фош қилган бўлса, уни маломат қилиб юрмадим. Чунки сирни унга омонат қўяётганимда менинг қалбим униқидан торроқ бўлган эди.

Амр ибн Ос (розиаллоху анху)

Икки нарса бирга жам бўлмайди: Каноат ва хасад. Икки нарса бир-биридан ажралмайди: Очкўзлик ва юзсизлик.

Сухбатдошимнинг менда учта хакки бор: Юзланганда кўзимни унга каратмогим, ўтирганда унга жойни бемалол килмогим, гапирганда унга кулок тутиб турмогим.

Ибн Аббос (розияллоху анху)

Шаъбий деди: “Кози Шурайх хузурида ўтирган эдим. Ногахон бир аёл кириб колди. У йўк эридан шикоят килар ва уввос солиб йиглар эди. Шунда мен козига: “Эй, Абу Умайя, жуда зулм кўрган аёл кўринади” – дедим. У: “Эй, Шаъбий, Юсуфнинг акалари унга зулм килиб туриб оталари кошига кечда йиглаб келишган эди” – деди.

Пешволикка шошилма. Чунки, сен бунга лойик бўлсанг, замонинг сени бунга тақдим этади. Агар лойик бўлмасанг айбинг очилиб колмаслиги сенга яхшироқдир.

Саид ибн Мусаййиб –Аллох рахмат килсин- илм билан ишлари бўлмай, пешин билан аср орасида масжидда нафл намоз ўқиётган кавмни кўриб: «Бу хакикий бандалик эмас, хакикий ибодат Аллохнинг дини хакида фикр юритмок ва Аллох хакида билимга эга бўлмокдир»- дедилар.

Муоз –Аллох рози бўлсин- бир кишига насихат килиб шундай дедилар: «Тунда намозда коим бўл ва ўйкингни хам ол, рўза тут ва огзинг очик хам юр, касб эт, гунох килма. Охират амалини олдинга кўй. Дунёдан насибангни хам интизом ила олиб тур».

Хофизи куръон – кишилар ухлаганда тунда бедорлиги, еб –ичиб юрганларида рўзадорлиги, беҳуда сўз сўзлаганларида хомушлиги, ўйнаб юрганларида гамгинлиги билан билиниб турувчи инсондир.

Кимки кишиларнинг газабини ўйламай Аллох таъолони рози килмокни мақсад килиб иш тутса Аллох ундан рози бўлиб, кишиларни ҳам ундан рози килиб кўяди. Кимки Аллох ризосини ўйламай кишилар розилигини ўйлаб иш килса Аллох унга газаб килади ва кишиларни ҳам унга газаблантириб кўяди.

(Ибн Муборак)

Кулфат шердир. Шер ўлимлик емайди. У тождир. Уни ишчи киймайди. У киличдирки уни кўрқоклар кўтармайди. У минбардир. Унга тили ожизлар чикмайди.

Кўргуликнинг умри неъмат умридан киска. Унинг ажри хотиржамлик ажридан катта. Унинг тажрибаси оддий хаёт тажрибасидан буюк. Унинг манфаати тинчликдагидан улкан ва ортик. Кўргулик бу - ибрат олмок, эслатма ва огохликдир. Битмас сабоқ, яхши сано ва ажойиб тарих хамиша у билан биргадир.

(Оиз ибн Абдуллох ал-Карнийнинг тожул-фавоид китобидан).

Аъзоларнинг осойишталиги юракни оромлантирувчи фазилатдир. Хар бир ўлжада иштирок этиш камол ва олийхимматлик белгисидир.

Мусулмон киши мартабасининг улуглиги ва даражасининг олийлиги жаннатда бўлади. Демак ушбу нарса унинг доимий матлаб –мақсадига айланмоги даркор.

Икки хислат: зикр ва фикр иймоннинг рухи ва уни алангалатувчи ёкилгисидир. Зоҳидлик охиратда фойда бермайдиган нарсани ташламок. Вараъ зарари кўрқилган нарсдан воз кечмок. Эшитган нарсасининг хаммасини гапирмок кишига гуноҳ тўгрисида кифоя.

Дейдиларки, кишига факат тилинг билан таълим берсанг у хеч вақт таълим олмайди. Чунки гап билан амал зарур. Ундан ташкари такрор кайтариш, давом этиш ва мулозамат шарт. Зеро аччик сўз ўрнашмоги кийин.

Кечаси-тунда вирд-вазифаси йўқ толиби илм хам бўладими?
Калбиннга хузур багишловчи ишни кил. Омма билан аралашсанг майда камчиликлардан кўзингни юм, ўзингни билмаганга ол.

Кишиларни ёки уларнинг кўринишларини ёхуд баъзи томонларини айблаб камситишдан узок бўл! узок бўл! Уларни факат яхшилик билан тилга ол.

Кўп гапирувчи киши харгиз имом-пешво бўла олмайди. Кўп сўзламок аёллар ва ёш болалар одати.

Кишилар билан динига путур етказмаганлари холда аралаш.
Тажрибали кишигина хакиmdir. Кишилар билан викор-вазминлик яхши. Хазил-мутояба хотин билан .

(тожул-фавоид китобидан).

Илм ўрганинглари. Илм олгач амал килинглари. Илм олиб амал килмайдиган киши холига вой. Илм хакида шундай дейилган:
«илмнинг офати, айби ва бадбахтлиги бўлади. Офати нисендир, камчилик-айби ноахллар қошида ёйилиши, бадбахтлиги эса бундаги ёлгондир.

Абдуллох ибн Масъуд

Кишилар сени молинг ёки салтанатинг сабаб икром килаётган бўлсалар харгиз кувонма. Зеро ушбу иззатнин заволи шу иккисининг заволи биландир. Аммо дининг ёки адабинг сабаб хурмат килсалар кувон.

Ибн Мукаффаъ

Умар ибн Хаттоб розияллоху анху ёш болаларнинг олдидан ўтиб колди. Улар ичида Абдуллох ибн Зубайр ҳам бор эди. Шунда барча болалар кочиб кетишди. Умар унга деди: «нима учун дўстларинг билан бирга кочмадинг?» У : «Эй амирул мўъминийн, жиноят килмадимки сиздан кўрксам, йўл ҳам тор эмаски сизга йўл берсам» - деб жавоб берди.

Тилим боғланиб, калбимга кулф уриладиган диёрдан юз ўгиргайман.

Абу Таммом

Аллохнинг шундай бандалари борки ботилни тарк этиб, уни ўлдирадилар. Хакни зикр этиб, уни тиргизадилар. Рағбатлантирилдилар, рағбат килдилар. Кўркитилдилар, кўркдилар. Хавфда бўлдилар. Хотиржам бўлмадилар. Кўркув уларни мухлисга айлантирди. Ўзлари учун бокий колажак нарса сабаб фонийни тарк этардилар.

Илмсиз ибодатда, фахмсиз илмда, тадаббурсиз кироатда яхшилик йўк.

Али ибн Абу Толиб.

Мен кишини на дунё амалида, на охират амалида машгул бўлмасдан, бекорчи холда кўрсам жуда ёмон кўраман.

Абдуллох ибн Масъуд.

Икки кулогинг ва огзингга бўлган муносабатда эhtiёт инсоф кил. Гапирмогингдан кўра тингламогинг кўп бўлиши лозимлиги учун ҳам сенга кулокни иккита, огизни эса битта килиб берилди.

Абуд Дардоъ.

Умар ибн Абдулазиз хокимлардан бирига шундай хат юборди:
«Аммо баъд: Агар сени кишилар устида кодир бўлиб турганлигинг уларга зулм килмокка ундаб колса дархол Аллохнинг сенга кудратини, улар олдига боришинг тугамогини, уларнинг сенга келиши бокийлигини эсла! Вас салом.

Киши доимо илм талабида бўлса олимдир. Агар илм олиб бўлдим деб ўйласа у жохилдир. *Хабарлар чашмаси китобидан.*

Мендан беш нарсани ёд олинглар. Агар сизлар туяларни миниб буларни изласанглар топишларингдан олдин туяларни холдан тойдириб, нимжон килиб бўласизлар:

Банда факат роббисидангина умид килсин. Банда факао гунохидан кўрксин. Жохил билмаганидан сўрамоқдан ўёлмасин. Олим билмаганидан сўралса «Аллох билгувчирок» демоқдан ор килмасин.

Сабр иймондан бошнинг жасаддаги ўрнидадир. Сабри йўк кишининг иймони йўк.

Али ибн Абу Толиб

Хикмат шундай дейди: ким мени излаб тополмаса билган нарсасининг яхшисини килиб ёмонини ташласин. Ана шунда, гарчи мени танимасада мен у билан биргаман.

Илм амалга нидо килиб уни чакиради. Агар нидога жавоб бериб келса илм туради. Акс холда жўнаб кетади.

Саврий.

Ким ёлгон билан танилган бўлса ростгўйлиги жоиз бўлмади. Кимки ростгўйлик билан танилган бўлса гапига ишонилди. Ким гийбат, адоватни кўп килган бўлса, насихатига ишонилмади. Ким фужур,

алдов билан танилган бўлса унга мухаббатда ишонилмади. Ким ўз кадридан юкорини даъво килган бўлса, кадри инкор этилди. Ўзгада ёмон кўринган феълни ўзингда чиройли санама.

Вахб ибн Мунаббих.

Хилмни илмга, афвни кудратга жамъ килинмогидан кўра гўзалрок икки нарса жамъ килинмади.

Умар ибн Абдулазиз.

Эй инсонлар, дунё имтихон диёри. Охират кароргохдир. Ўтаргохингиздан кароргохингиз учун фойдаланинг. Сирингиз махфий колмайдиган зот олдида пардангизни йиртманг. Сизлар дунёда турибсиз. Бирок, ундан бошқаси учун яратилдингиз.

Риёший

Улуг киши тўрт нарсадан ор килмайди: ўтирган жойидан отаси учун турмоқдан. Мехмонига хизмат килмоқдан.

Юзта кули бўлса хам отига ўзи карамоқдан.

Илмидан олиш учун олимга хизмат килмоқдан.

Абдуллох ибн Муборак шундай хикоя килади: Суфён Саврийга : «Эй Абу Абдуллох, Абу Ханифа гийбат килмоқдан нақадар узок-а! Бирон душманини гийбат килганини эшитмадим» - дедим. У: «Абу ханифа яхшиликлари устига уларни кетказадиган нарсани голиб килиб кўймоқдан донороқдир» - деб жавоб берди.

Малол ва дангасалиқдан ўзнгни узок тут. Зеро бу иккиси барча ёмонликнинг калидидир. Чунки дангаса бўлсанг хак адо килмайсан.

Абу Жаъфар ал Боқир.

Казо хадиксирашдан кулади.

Ажал орзудан кулади.

Такдир тадбирдан кулади.

Кисмат жаҳду машаккатдан кулади.

Иброхим ибн Хумайс.

Зохид яна бир зохидга деди:

- Менга панду насихат килинг.
- Оллох сени нахий килган ўринда кўрмасин ва буюрган ўринда йўк кўрмасин.
- Яна зиёда панд беринг.
- Менда бошка зиёда йўк.

Ким ўз нафси билан машгул бўлса кишилардан фориғ бўлади. Ким роббиси билан машгул бўлса кишилардан ва нафсидан фориғ бўлади.

Абу Сулаймон ад Дороний.

Хунук гап тубан инсонларнинг куролидир. Банда дилига кибрдан бирор микдор кирган бўлса, албатта, шунча микдор ёки ундан кўпроқ аклидан камайтирди.

Мухаммад ибн Али.

Абдулмалик ибн Марвон хузурига хорижийлардан бир кишини келтирилди. У катл килмокчи бўлди. Шунда Абдулмалик олдига хорижийнинг йиглаб турган гўдак бир ўгрини киритилди. Буни кўриб хорижий Абдулмаликка : «Кўйинг юпатманг эй, Абдулмалик, чунки йигиси лунжини кенг, димогини соғлом, овозини узун ва Оллохнинг тоатига рағбат килиб кўзидан ёш тўкай деганда кўзининг бўйинсунишига сабаб бўлади»- деди.

Абдулмалик унинг сўзидан таъсирланди ва ажабланиб унга:
«Сенинг хозирги холинг бундай жавобдан сени машгул килиб
кўймадимми?»- деди.

У: «Мўмин кишини хакни айтишдан бирон нарса тўсмоги лозим
эмас»- деб жавоб берди.

Абдулмалик уни камашга буюрди ва катлидан кечди.

Илм молдан яхши. Чунки илм сени кўриклайди. Молни эса сен
кўриклайсан. Молни сарфлаш камайтиради. Илм сарфлаш билан
кўпаяди. Ундан ташкари илм олимга хаётида тоат, ўлгандан сўнг
чиройли хотира- сўз касб этади.

Али ибн Абу Толиб

Кавмнинг улуг саййиди сўралганда сахий, жахолат билан муомала
килинганда халим, бирга яшовчисига итоатли, содик кишидир.

Умар ибн Хаттоб (розияллоху анху)

Молнинг ёмони ундан сарф килинмайдигани, дўстларнинг ёмони
ёрдамни тарк этувчиси, хокимларнинг ёмони айбсиз киши ундан
кўркувчиси, диёрларнинг ёмони хосилдорлик ва хотиржамлик
бўлмаган юрт.

Дунёда факат икки кишининг биригагина яхшилик бор. Бири
гуноҳ килиб кўйганда, дархол тавба билан унинг тадорукини
килган. Иккинчиси яхшилик ишларда тезлашиб, шошилиб килиб
юрган кишидир. Такво билан бўлаётган амал кам бўлмайди. Кабул
бўлаётган амал нечук кам бўлсин.

Али ибн Абу Толиб (розияллоху анху)

Эй, инсонлар, урушга киришингиздан олдин амали солих
бўлсин. Сизлар амалларингиз билангина жанг кила олурсиз.

Абу -д-Дардо (розияллоху анху)

Ўлимга ташна бўл, сенга хаёт берилур.

Абу Бакр (розияллоху анху)

Кимки шахватни тарк килишда содик бўлса, Аллох унинг калбидан у шахватни кетказади. Аллох, унинг ризоси учун тарк килинган шахват сабаб бир калбни азоблашдан буюк ва покдир.

Абу Сулаймон Дороний

Хаётингдан беш нарса сенинг фойданг учун: Аллохга тоат, маърифат талаби, эзгулик ёймок, кариндош ва дўстларга яхшилик килмок, жисмингдан озорни даф килмок. Булардан бошқаси сенинг зараринг учундир.

Мустафо Сибоъий

Бахилдан сўрама. Чунки бермаса ёмон кўриб коласан. Агар берса сени ёмон кўриб колади.

Кимки шахватини оёги остига кўйса, шайтон унинг соясидан кўркади. Кимнинг илми хавосига голиб бўлса, ана ўша комил олим, мутлак голиб.

Вахб ибн Мунаббих

Бир чакимчи Искандарга бир кишини чакди. Шунда Искандар: «Унинг хакида айтган гапларингни қабул килишимни яхши кўрасанми, шу шарт биланки сен хакингда унинг гапини ҳам қабул килсам?» - деди. У : «Йўк» - деб жавоб килди.

Искандар: «Ёмонликдан тийил, сендан ҳам ёмонлик тийилади» - деди.

Кишиларнинг энг холи аянчлиси кўп маърифатга эга, олийхимматли биров кудрати оз кишидир

Уламолар билан ўтирсанг гапиришдан кўра тинглашга харисрок бўл.

Менга Аллоҳдан бошқа ёрдамчи тополмаган инсонга зулм килишдан хаё киламан.

Муовия (розияллоху анху)

Киши уч хислатга эга бўлмагунча олим бўла олмайди: Ўзидан илмда паст инсонни хакир санамайди. Ўзидан юкори инсонга хасад килмайди. Илмига хак олмайди.

Илми билан ким пешволикни истаса, жуда кўп илмдан курук колади.

Суфён Саврий

Доно олим кишиларни илмига хомушлиги ва вақор-вазминлиги билан чакиради. Эси пас олим вайсакилиги билан кишиларни илмидан хайдайди.

Лукмон

Олим кишига таълим берса кўпол бўлмаслиги, таълим берилса ор килмаслиги яхшидир.

Суфён ибн Уяйна

Газабнинг иззат-галабасидан узок бўл. Чунки, у узр изхор килмок хорлигига элтгувчидир.

Хакимлардан бири

Молик ибн Дийнор айтади: «Тавротда ушбуни ўқидим: олим илмига амал килмаса мавъизаси диллардан - ёмгир катралари силлик тошдан тойгандек тойиб кетади».

Одамийлик – ошкор холда килишдан хаё киладиган нарсангни пинхонда килмаслигингдир.

Мухаммад ибн Имрон Таймий

Бир кишини сенинг хаккигда сенда йўк яхшиликни айтаётганини эшитсанг, сенинг хаккигда сенда йўк ёмонликни айтмогидан хотиржам бўлма.

Вахб ибн Мунббих

Яхши хулк кўп ёмонликларни бекитади, худди ёмон хулк кўп яхшиликларни бекитганидек.

Мустафо Сибоъий

Подшоҳларнинг энг сиёсатдони халкнинг юрагини кўлга олиб, уларнинг таналарини хукмига бўйинсундирганидир.

Форс ҳакими

сайтлар

<http://taqvo.ucoz.net>

<http://islam.uz>

<http://wasatiyat.tj>

<http://firdawsi.com>

<http://islamhouse.com>

<http://mp3quran.net>

<http://islamtape.com>

<http://aqeedeh.com>

Телефон

тел: [+992917509909](tel:+992917509909)

тел: [+992427816682](tel:+992427816682)